

De illegale economie en nationaal inkomen

*Sjoerd Hooijmaaijers en Sander IJmker**

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft op 23 mei 2024 de eerste uitkomsten gepubliceerd over de revisie van de nationale rekeningen voor het verslagjaar 2021 (Hooijmaaijers & IJmker 2024). Het CBS heeft hierbij tevens het illegale deel van de Nederlandse economie onder de loep genomen. Ook andere instanties hebben de afgelopen jaren schattingen gedaan van de omvang van de illegale economie in Nederland – zoals in *Drugs de baas* van DenkWerk door Baarsma e.a. 2022 –, maar voor de revisie van 2021 is besloten om deze berekeningen zelf vanuit de beschikbare informatie samen te stellen. Binnen de Europese Unie (EU) is in richtlijnen vastgesteld dat een raming van de illegale activiteiten moet worden meegenomen binnen de nationale economie. Er is echter geen verplichting om dit als losstaand(e) cijfer(s) publiekelijk te maken. Eurostat controleert in het kader van de bni-verificatie¹ de kwaliteit van de methode en de bronnen.

Het is voor illegale activiteiten veel moeilijker om betrouwbare schattingen te maken dan voor legale activiteiten. Directe bronnen als registers en enquêtes zijn niet beschikbaar, waardoor meer met indirecte bronnen wordt gewerkt. Bronnen die bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden, zijn rapporten van instanties als de politie, informatie over inbeslagnames van de douane of rapporten van onderzoeksbureaus. Ook is er tijdens het onderzoek contact geweest met verschillende instanties voor aanvullende achtergrondinformatie.

Het CBS heeft als begeleiding bij de cijfers al een artikel (Hooijmaaijers & IJmker 2024) geschreven, waarin wordt gefocust op het onderscheid tussen de waarde die binnen de landsgrenzen wordt verdiend en het deel dat daadwerkelijk aan de Nederlandse economie toegerekend wordt. Dit is uitgelegd aan de hand van de handel in cocaïne, waar dit

* S.H.N.A. Hooijmaaijers MSc is statistisch onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. S. IJmker MSc is statistisch onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1 Een verificatie van de cijfers van het bruto nationaal inkomen, waarop de afdrachten van EU-lidstaten worden gebaseerd.

verschil het grootste is. Van de € 10,7 miljard die binnen de landsgrenzen aan cocaïne werd verdiend, bleek slechts € 1,2 miljard te kunnen worden toegekend aan het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp).

In het huidige artikel wordt ingegaan op de complexiteit, aannames en berekeningen van de synthetische drugsmarkt. Hierbij ligt de nadruk op twee punten. Ten eerste wordt het onderscheid tussen de landsgrenzen en de Nederlandse economie nogmaals benadrukt aan de hand van raming voor de synthetische drugs. In tegenstelling tot cocaïne worden synthetische drugs ook daadwerkelijk fysiek gemaakt binnen de landsgrenzen. Ten tweede berekent het CBS enkel bij iedere revisie, elke vijf jaar, zo uitgebreid de illegale activiteiten wegens het gebrek aan tijdige bronnen en de hoeveelheid tijd die met de schatting gemoeid gaat. In de tussenliggende jaren moet het CBS echter ook cijfers berekenen, maar welke bronnen zijn daarvoor beschikbaar en welke aannames moeten hiervoor gedaan worden?

De opbouw van het artikel is als volgt. Eerst gaan we kort in op wat voor het CBS onder illegale activiteiten valt en laten we de resultaten van het onderzoek zien. Daarna leggen we in detail uit hoe het CBS tot de schatting voor de synthetische drugs komt en op welke plekken deze afwijkt van het onderzoeksrapport van de Politieacademie (Tops e.a. 2018). Vervolgens gaan we iets dieper in op het verschil in methode tussen een revisiejaar en een tussenliggend jaar. We sluiten dit artikel af met een samenvatting.

Illegale activiteiten

Binnen de nationale rekeningen wordt voor het beschrijven van de informele economie een onderscheid gemaakt tussen illegale en zwarte activiteiten. Zwarte activiteiten zijn volgens de wet toegestaan, maar de producent geeft deze ten onrechte niet aan bij de Belastingdienst. Zowel illegale als zwarte activiteiten worden in de nationale rekeningen opgenomen, maar dit artikel gaat alleen over de illegale activiteiten. Een illegale activiteit is de productie van, of handel in, goederen of diensten waarvan de verkoop, de distributie en/of het bezit wettelijk verboden is. Een gedoogde maar wettelijk verboden activiteit, zoals het verkopen van cannabis, valt volgens de internationale richtlijnen ook binnen de illegale activiteiten. Deze activiteiten

Tabel 1 Toegevoegde waarde illegale activiteiten revisie 2021

Illegale activiteiten	Binnen de landsgrenzen (in miljoen euro)	Binnen de economie (in miljoen euro)
Cocaïne	10.693	1.162
Synthetische drugs	3.190	1.015
Cannabis	1.613	1.403
Prostitutie	726	726
Illegale handel in tabak	147	147
<i>Totaal</i>	<i>16.369</i>	<i>4.453</i>

dragen volgens de nationale rekeningen bij aan de Nederlandse economie, zolang ze binnen de zogeheten productiegrens vallen. Binnen de productiegrens vallen alleen activiteiten die aan bepaalde voorwaarden voldoen, waarvoor bij illegale activiteiten onder andere vereist is dat er sprake is van instemming tussen beide partijen (koper en verkoper). Omdat alle transacties binnen de productiegrens worden meegenomen in de nationale rekeningen, is het verschil tussen landen in wat illegaal is van ondergeschikt belang.

Vanaf de revisie over het verslagjaar 2021 raamt het CBS enkel nog de illegale activiteiten waarvoor Eurostat de raming verplicht heeft gesteld: de productie van en handel in drugs, prostitutie en illegale handel in tabak. Het onderwerp productie van en handel in drugs heeft het CBS nog onderverdeeld in cocaïne, synthetische drugs en cannabis, met elk een eigen methode (zie tabel 1). Geschat wordt dat binnen de landsgrenzen € 16,4 miljard verdiend wordt aan de illegale activiteiten, waarvan € 4,5 miljard aan de Nederlandse economie wordt toegerekend.

De schatting van de synthetische drugs

Aan de hand van een bekend voorbeeld zal nu worden geschetst hoe informatie uit politierapporten en onderzoek gebruikt kunnen worden om berekeningen te maken die in lijn zijn met de macro-economische concepten uit de nationale rekeningen. In 2018 werd door de Politie-academie een onderzoek gepubliceerd genaamd *Waar een klein land groot in kan zijn* (Tops e.a. 2018). Buiten het in kaart brengen van

allerlei andere elementen in de productie van en handel in synthetische drugs in Nederland (xtc en amfetamine), werd er ook een berekening gemaakt van de totale opbrengsten uit in Nederland geproduceerde synthetische drugs. Het resulterende bedrag van € 18,9 miljard was volgens de onderzoekers, gegeven de conservatieve veronderstellingen waarmee gerekend was, het absolute minimum. Om deze opbrengst te realiseren, zouden in 2017 in Nederland 614 miljoen versneden grammen amfetamine en 972 miljoen xtc-pillen zijn vervaardigd.

Het onderzoek van de Politieacademie was tevens het uitgangspunt voor de omvangschatting van de nationale rekeningen, op een paar kleine aanpassingen na. Een belangrijke stap in de schatting van de Politieacademie is namelijk het omrekenen van een hoeveelheid grondstoffen (de precursoren) naar een bepaalde hoeveelheid synthetische drugs, waarbij gebruik is gemaakt van bepaalde omzettingfactoren. In de berekening van de nationale rekeningen is deze factor verhoogd, gebaseerd op gesprekken met experts, om rekening te houden met het feit dat er nog een omzettingstap tussen zit. De omzettingfactor die gebruikt is in de berekening van de nationale rekeningen zorgt er vooral voor dat er minder xtc-pillen voortkomen uit de xtc-kristallen.

Een andere aanpassing heeft te maken met het revisiebeleid. Het onderzoek van de Politieacademie vond plaats in 2017, terwijl de nationale rekeningen revisiecijfers dienden te publiceren over het jaar 2021. Aangenomen wordt dat de productie van synthetische drugs (in lijn met de vraag) redelijk stabiel is in normale jaren. 2021 was echter geen normaal jaar. Aan het begin van de coronapandemie waren distributieketens voor drugs even ontregeld vanwege de lockdowns, maar in 2021 had de handel in drugs zich hersteld tot het niveau van 2019 of nog hoger (UNODC 2022a). Desondanks wordt wel degelijk een afname van de vraag naar xtc en amfetamine gerapporteerd (UNODC 2021). Xtc en amfetamine zijn beide zogenaamde ‘partydrugs’ en vanwege de lockdowns in de wereld zijn er een stuk minder party’s geweest. Door het United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC 2022a) is aan drugsgebruikers gevraagd of ze een bepaalde soort drugs minder, evenveel of meer zijn gaan gebruiken. Deze afgenomen vraag kan worden vertaald naar afgenomen productie, omdat de markt voor (synthetische) drugs zeer vraaggericht is, en er pas geproduceerd wordt als er concrete vraag is (Tops e.a. 2018; Van Val-

kenhoef e.a. 2020). De afgenomen vraag vanuit de enquête wordt deels gecompenseerd door de populatiegroei in Nederland en belangrijke afzetlanden (Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Australië).

Een andere ontwikkeling op de drugsmarkt in 2021 is de opkomst van de productie van methamfetamine (meth) in Nederland (Politie 2022). Deze drugssoort komt niet voor in de berekening van de Politieacademie, maar het CBS moet hier wel een schatting voor maken. Voor methamfetamine wordt dezelfde precursor gebruikt als voor ‘gewone’ amfetamine, BMK, dus kan voor de schatting gekeken worden naar de productie van amfetamine. Aangezien de markt voor synthetische drugs vraaggericht is (Tops e.a. 2018), en er geen indicaties zijn dat de vraag naar amfetamine gedaald is ten koste van de opkomst van meth, wordt ervan uitgegaan dat meth een andere doelgroep heeft (met ook een veel hogere straatprijs), en dat Nederlandse criminelen simpelweg meer zijn gaan produceren.

Voor daadwerkelijke hoeveelheden is gekeken naar de verhouding tussen geproduceerde methamfetamine en ‘gewone’ amfetamine, waar de benodigde hoeveelheden reeds van berekend zijn. Kijkend naar opgerolde laboratoria (Politie 2021) en aangetroffen drugsafval in 2020 (Politie 2022), kan worden geconcludeerd dat methamfetamine voor ongeveer 60% aanwezig is ten opzichte van amfetamine. Dit vertaalt zich in de berekening naar een hoeveelheid gebruikte grondstof BMK bestemd voor methamfetamine die 60% is van de hoeveelheid BMK bestemd voor amfetamine.

Alle genoemde stappen waarin wordt afgeweken van de berekening van de Politieacademie, laten zich vertalen in tabel 2.

Tabel 2 **Geproduceerde hoeveelheid synthetische drugs – aanpassing en extrapolatie**

Geproduceerde hoeveelheid synthetische drugs	MDMA (miljoen pillen)	Amfetamine (miljoen versneden gram)	Methamfetamine (miljoen versneden gram)
Politieacademie (2017)	972	614	0
Nationale Rekeningen (2017)	794	582	0
Nationale Rekeningen (2021)	758	574	188

In vergelijking met de Politieacademie wordt er minder xtc en amfetamine geproduceerd, wat ruimschoots gecompenseerd wordt door de

methamfetamine die een veel hogere straatwaarde heeft. Ondanks dat de startblokken vergelijkbaar zijn, komt het onderzoek van de Politie-academie uit op een eindwaarde van € 18,9 miljard, terwijl de nationale rekeningen slechts een toevoegde waarde van € 1,0 miljard hebben opgenomen. Hoe kan dat?

Het grote geld wordt niet zozeer verdiend bij de productie van de drugs, maar vooral bij de verdere handel (Tops e.a. 2018). Geproduceerde drugs kunnen in het binnenland worden geconsumeerd of worden uitgevoerd naar het buitenland. De Politieacademie gaat ervan uit dat 20% voor het binnenland bestemd is en 80% voor het buitenland. Bij de nationale rekeningen is gekeken naar rioolwateronderzoek van KWR, die jaarlijks metingen verricht in het rioolwater van enkele steden. Door zelf aannames te maken over het verbruik van kleinere steden en het platteland in verhouding met deze steden is een hoeveelheid gebruikte drugs berekend voor heel Nederland. Uit de KWR-meting volgt dat er gemiddeld 567 milligram xtc gebruikt wordt per duizend inwoners per dag in de grote steden, en 937 milligram amfetamine. Verondersteld wordt dat dit gebruik representatief is voor 6,5 miljoen mensen, die naar schatting in grote steden wonen. Amsterdam is een vreemde eend in de bijt met een hoog gebruik van xtc (850 milligram) en juist een laag amfetaminegebruik (350 milligram). Hoewel er geen structurele metingen zijn van kleine gemeentes, hebben Goeree-Overflakkee² en Oudewater³ in het verleden toch meegedaan met een KWR-meting, waarbij grote hoeveelheden amfetamine gerapporteerd werden. Mede daarom wordt aangenomen dat amfetaminegebruik in kleinere steden en op het platteland 50% hoger ligt. Xtc is juist een drugssoort dat vooral op feesten gebruikt wordt in grotere steden, waardoor we veronderstellen dat de consumptie van xtc in kleinere steden slechts 75% van de gemeten hoeveelheid in grote steden is. Gewogen naar de gehele populatie van Nederland zijn in 2021 3,2 ton pure xtc en 5,3 ton pure amfetamine geconsumeerd. Rekening houdend met de zuiverheid van de drugs, en de omzettingfactor van grammen xtc naar hoeveelheid pillen, betekent dit dat er 18,6 miljoen xtc-pillen en 10,3 miljoen versneden grammen amfetamine geconsumeerd worden.

2 'Speedgebruik op Goeree-Overflakkee groter dan in Barcelona en Parijs', *AD* 3 juli 2020, www.ad.nl/voorne-putten/speedgebruik-op-goeree-overflakkee-groter-dan-in-barcelona-en-parijs~a17aae7c/.

3 'Oudewater, het stadje op speed', *de Volkskrant* 15 juni 2016, www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/oudewater-het-stadje-op-speed~b058a5b6/.

Tabel 3 In het binnenland geconsumeerde drugs

In het binnenland geconsumeerde drugs	MDMA	Amfetamine	Methamfetamine
Hoeveelheid in miljoen pillen (MDMA) en miljoen versneden grammen	18,6	10,3	0
Als aandeel van totale productie	2%	2%	0%
Straatwaarde in miljoen euro's	74	66	0

Zoals te zien in tabel 3, wordt slechts 2% van de geproduceerde xtc en amfetamine in Nederland zelf gebruikt (en de hoeveelheid methamfetamine is gering). 98% is daarom bestemd voor de uitvoer. In totaal wordt in Nederland € 140 miljoen verdiend met de straathandel in synthetische drugs.

Om de buitenlandse opbrengsten te berekenen heeft de Politieacademie de straatwaardes van drugs in belangrijke afzetlanden bestudeerd. Een xtc-pil die in Nederland € 4 kost, is in andere landen gemiddeld € 11 waard (Tops e.a. 2018). Een gram versneden amfetamine kost in het buitenland gemiddeld € 18 (in Nederland ruim € 6). Tegen deze prijzen zijn de handelsofbrengsten ruim € 18 miljard.

De Politieacademie plaatste zelf ook de kanttekening dat het hier gaat om de totale opbrengsten uit synthetische drugs geproduceerd in Nederland, en niet zozeer de opbrengsten die daadwerkelijk bij Nederlandse criminelen belanden. Voor de nationale rekeningen is het echter van belang om alleen die opbrengsten mee te nemen die daadwerkelijk door Nederlandse ingezetenen gerealiseerd worden. Het zijn namelijk niet de Nederlandse criminelen die directe lijntjes hebben met de buitenlandse consument. Tussen de drugsproductie in Nederland en de uiteindelijke gebruiker over de hele wereld zijn vele (internationale) criminelen actief (Tops e.a. 2018).

Als eerste stap kan worden gekeken naar de verdiensten die daadwerkelijk binnen de Nederlandse grenzen vallen. Drugs kunnen binnen Europa blijven, of zelfs verder over de wereld gedistribueerd worden. Bij de distributie van drugs wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van legale goederenstromen (Politie 2022), en door het vrije verkeer van goederen en personen worden synthetische drugs relatief eenvoud-

dig binnen Europa vervoerd. Nederlandse criminelen hoeven geen uitgebreide smokkelnetwerken aan te leggen binnen Europa, en groothandelaren uit naburige landen kunnen de drugs zelf laten ophalen tegen de Nederlandse groothandelsprijs. Een veronderstelling van Tops en collega's (2018) is dat de prijs van synthetische drugs verdubbelt bij iedere schakel in het distributieproces. Daarom wordt de aanname gedaan dat er in de helft van de gevallen nog een extra schakel zit tussen de producent en buitenlandse afnemers. Aangenomen wordt dat alle door Nederland uitgevoerde amfetamine (meestal als pasta) binnen Europa blijft. Hetzelfde geldt voor methamfetamine. Voor de handel in xtc met niet-Europese landen wordt een beroep gedaan op het rapport *Drug market trends 2022* van het UNODC (2022a) met een bijbehorende database met marktprijzen van drugs (UNODC 2022b). Hieruit blijkt dat de gemiddelde groothandelsprijs (gewogen naar het inwonertal van belangrijke afzetlanden) van een xtc-pil € 2,50 is. Het European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA 2022) rapporteert van (bijna) alle Europese landen het percentage van de totale populatie dat het laatste jaar xtc gebruikt heeft, op dezelfde wijze als het Trimbos-instituut dat doet voor alleen Nederland. Wanneer we het Nederlandse gemiddelde gebruik per persoon (31,5 pillen per jaar) als representatief beschouwen, kan een totaal verbruik berekend worden voor heel Europa. Vergeleken met de totale Nederlandse productie van xtc blijkt dat het merendeel van de drugs voor de wereldmarkt bestemd is.

De totale omzet van verkochte drugs aan het buitenland bedraagt daarmee bijna € 4 miljard. Na aftrek van de kosten, zoals de gebruikte grondstoffen in laboratoria, maar ook de inhuur van Latijns-Amerikaanse 'koks' voor de productie van methamfetamine, blijft een toegevoegde waarde over van € 3,2 miljard, die binnen de Nederlandse landsgrenzen behaald wordt met de productie van en handel in synthetische drugs.

Van dit bedrag wordt slechts één miljard daadwerkelijk opgenomen in de beschrijving van de Nederlandse economie. Een groot deel van de behaalde winst stroomt namelijk naar het buitenland, waar de opdrachtgevers van de Nederlandse drugshandel verblijven. Deze in het buitenland gevestigde opdrachtgevers zijn de feitelijke eigenaren van de drugshandel op Nederlands grondgebied, omdat zij de regie voeren, betalen en ontvangsten regelen, en de connecties hebben met het buitenland (Hooijmaaijers & IJmker 2024). Een belangrijk begrip

bij de nationale rekeningen is het ingezetenschap, want hoewel deze opdrachtgevers in veel gevallen wel een Nederlands paspoort hebben, zijn ze geen Nederlandse ingezetenen omdat ze lange tijd in het buitenland verblijven. Hun verdiensten van de drugshandel behoren daarom, conform de internationale richtlijnen voor het samenstellen van macro-economische statistieken, niet tot de Nederlandse economie. De in Nederland actieve betrokkenen bij de productie zijn dus zelf geen eigenaar van de synthetische drugs, omdat ze dit in opdracht en onder de regie van de niet-ingezeten baas doen.

Het is nu zaak om de opbrengsten van de Nederlandse ingezetenen af te splitsen van het bedrag van € 3,2 miljard, dat eerder berekend was als de totale opbrengst van de productie van en handel in synthetische drugs binnen Nederland. Hier wordt nu een aparte berekening voor gedaan. De illegale laboranten worden de facto beschouwd als dienstverleners, die synthetische drugs aan de eigenaar leveren tegen een veel lagere uitvoerprijs. De totale waarde van deze dienstverlening bedraagt bijna € 900 miljoen, en is opgebouwd vanuit de verschillende verdiensten van laboranten. De belangrijkste stap is om erachter te komen hoeveel mensen in Nederland daadwerkelijk betrokken zijn bij de productie van de drugs in opdracht van de niet-ingezeten baas. Daarnaast moet worden bepaald hoeveel een laborant gemiddeld verdient.

Uit het onderzoeksrapport van de politie, *De narcostand van Nederland* (Politie 2022), kan worden achterhaald hoeveel verdachten er op heterdaad betrappt zijn bij de productie van synthetische drugs. Ook is het totale aantal opgerolde laboratoria door de politie bekend (Politie 2021). Verondersteld wordt nu dat de op heterdaad betrapte laboranten werkzaam waren in deze opgerolde laboratoria, waardoor vervolgens kan worden bepaald hoeveel laboranten er gemiddeld in een laboratorium werken. Dit gemiddelde wordt tevens verondersteld als representatief, ook voor de laboratoria die niet door de politie opgerold zijn. Hoeveel dat er zijn, wordt bepaald aan de hand van een geschat percentage. In lijn met veronderstellingen van de Politieacademie wordt ervan uitgegaan dat 20% van de drugs in beslag wordt genomen, wat zich grofweg laat vertalen tot 20% van de laboratoria. Dit leidt tot bijna 500 locaties in Nederland die synthetische drugs produceren, met in ieder lab zeven laboranten die betaald moeten worden.

Gebaseerd op (nieuws)artikelen,⁴ wordt een jaarsalaris van € 200.000 verondersteld voor de ‘assistenten’, en € 600.000 op jaarbasis voor de ‘chefs’ die de achterliggende chemie begrijpen en beheersen. Een andere aanname is dat er in ieder lab een enkele chef aanwezig is die zes anderen aanstuurt. Al met al wordt er bijna € 900 miljoen verdiend door Nederlandse ingezetenen in de laboratoria. Zoals eerder berekend, wordt er tevens € 140 miljoen verdiend aan de straatverkoop van synthetische drugs, waardoor de totale toegevoegde waarde voor de Nederlandse economie uitkomt op € 1 miljard.

Ramingsmethodes

Het CBS gebruikt voor veel statistieken directe bronnen als registers en enquêtes. Voor de illegale activiteiten zijn deze niet beschikbaar en worden onder andere rapporten van instanties als de politie of onderzoeksbureaus gebruikt. Het is hierbij belangrijk te benoemen dat dit niet enkel een verschil in de betrouwbaarheid van de data betekent, maar dat ook de beschikbaarheid en de frequentie van de data kunnen verschillen. Zo komt het voor dat een onderzoek niet jaarlijks wordt uitgevoerd, maar slechts eens in de zoveel jaar als daar aanleiding voor is, of zelfs maar eenmalig wordt gedaan. Ook is het mogelijk dat een vergelijkbaar onderzoek door een ander instituut gedaan wordt, waarbij definitie en methode van elkaar kunnen verschillen, waardoor de resultaten van het onderzoek mogelijk niet geheel vergelijkbaar zijn met die van het vorige onderzoek. Ook zal niet elke bron over het verslagjaar 2021, het jaar waarvoor de revisie is uitgevoerd, gaan. Afhankelijk van de omstandigheden wordt er dan een aanname over of een aanpassing op het broncijfer gedaan. Een van de aannames kan zijn dat er in de tijd tussen het jaar van het onderzoek en het revisiejaar geen bewijs is dat dit cijfer (significant) veranderd is. Voor eventuele bruikbaarheid van een bron voor een jaarlijkse statistiek zou deze bron eigenlijk elk jaar beschikbaar moeten zijn, en zouden de inzicht-

4 ‘Politie ziet allerlei knulligheden in drugslabs waar het regelmatig misgaat: “Ze krijgen een recept alsof ze een appeltaart bakken”’, *EenVandaag* 2022, zie <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/politie-ziet-allerlei-knulligheden-in-drugslabs-waar-het-regelmatig-misgaat-ze-krijgen-een-recept-alsof-ze-appeltaart-bakken/>; ‘Drugsindustrie steeds machtiger: verdiensten van 15.000 per week’, *AD* 27 augustus 2018, www.ad.nl/binnenland/drugsindustrie-steeds-machtiger-verdiensten-van-15-000-per-week~adb84fbf/.

ten uiterlijk over het voorgaande jaar moeten gaan om nog tijdig in de statistieken meegenomen te kunnen worden.

Naast de problemen rondom de tijdige beschikbaarheid van bronnen, kost het omzetten van die bronnen naar concepten van de nationale rekeningen erg veel tijd. Het verzamelen en combineren van deze verschillende bronnen, en het rekening houden met allerlei concepten uit de nationale rekeningen, laat zich daarom moeilijk jaarlijks herhalen. Het CBS kiest er vanwege deze twee redenen voor om bij elke revisie een uitgebreide schatting te doen, en voor de tussenliggende jaren op een eenvoudiger manier de schatting te maken. De vraag bij elke illegale activiteit is dus welke bronnen wel jaarlijks beschikbaar zijn, welke aannames er wel worden vastgehouden in de tussenliggende jaren, en welke andere bronnen gebruikt kunnen worden als hulpmiddel.

Deze stappen zullen opnieuw worden uitgelegd aan de hand van de raming van de synthetische drugs. Zoals te lezen in de vorige paragraaf is het onderzoek van de Politieacademie (Tops e.a. 2018) zeer uitgebreid, maar geen jaarlijkse bron. Daarom wordt de schatting voor het verslagjaar 2021 als startpunt gebruikt en gekeken welke bronnen wel jaarlijks beschikbaar zijn. Op andere plekken wordt ervoor gekozen dat bepaalde aannames gedurende de hele periode hetzelfde zullen blijven. Te denken valt hier aan een pakkans of een omzettingfactor. Het stelsel van de nationale rekeningen moet altijd in balans zijn (gebruik/vraag is gelijk aan aanbod), waardoor grofweg gezegd kan worden dat alle ingevoerde of geproduceerde drugs geconsumeerd of geëxporteerd moeten worden. Als er voor de jaren na de revisie van 2021 indicatoren gevonden kunnen worden die de groei van een of enkele componenten (invoer, productie, consumptie en uitvoer) bepalen, helpt dat om de rest van de componenten te bepalen aan de hand van deze onderlinge samenhang. Specifiek voor de synthetische drugs geldt dat de groei van de consumptie, de invoer en de uitvoer geschat kunnen worden, waardoor de groei van de binnenlandse productie daarvan het resultaat is.

De consumptie van drugs komt voort uit een combinatie van het aantal drugsgebruikers en het gemiddelde gebruik per gebruiker. Vanuit het CBS is de omvang van de Nederlandse bevolking bekend, en vanuit de Nationale Drug Monitor van het Trimbos-instituut (2023) is bekend welk percentage van de Nederlandse bevolking een bepaalde drug consumeert en hoeveel effectieve stoffen daar gemiddeld in zit-

ten. Met behulp van deze groeifactoren kan worden bepaald hoe de hoeveelheid synthetische drugs die geconsumeerd wordt zich heeft ontwikkeld ten opzichte van het voorgaande jaar. Omdat de synthetische drugs eigendom zijn van de drugsbaas in het buitenland, is de invoer gelijk aan wat er geconsumeerd wordt. De groei van de uitvoer wordt op een vergelijkbare manier geschat op basis van bevolkingsgroei in Europa en de rest van de wereld. Omdat de vraagkant van de economie nu volledig in beeld is, net als de invoer van synthetische drugs bestemd voor eigen gebruik, blijft slechts de binnenlandse productie over om vraag en aanbod weer aan elkaar gelijk te maken.

Wat nog ontbreekt in de berekening zijn de prijzen voor de drugs in de verschillende fases van productie en verkoop. Voor een illegale activiteit kunnen meerdere prijzen worden gebruikt in een berekening. Te denken valt aan een importprijs, prijzen gedurende het productieproces, een straatprijs en mogelijk verschillende exportprijzen voor export naar verschillende landen. Voor enkele van deze prijzen, zoals de straatprijs, is (jaarlijks) een bron beschikbaar. Voor prijzen waar niet jaarlijks een bron voor beschikbaar is, kan de ontwikkeling van een andere vergelijkbare prijs worden gebruikt. Met het vasthouden van bepaalde aannames en het schatten van de groei van de consumptie, invoer en uitvoer aan de hand van eenvoudige indicatoren en prijzen is het dus mogelijk om de synthetische drugs jaarlijks te schatten met een beperktere hoeveelheid aan bronnen.

Conclusie

Met de in Nederland geproduceerde synthetische drugs werd in 2017 volgens de Politieacademie wereldwijd bijna € 18,9 miljard verdiend. Vanwege de aanhoudende lockdowns is de verwachting dat dit in 2021 iets lager was. Op basis van nieuwe berekeningen door het CBS wordt geschat dat in 2021 binnen Nederland zelf € 3,2 miljard is verdiend aan de productie van synthetische drugs, waarvan € 1 miljard daadwerkelijk is achtergebleven in de Nederlandse economie en bijdraagt aan het Nederlandse bbp. Dit voorbeeld illustreert de manier waarop de nationale rekeningen naar verschillende rapporten kijken en hoe de informatie hieruit verwerkt wordt in concepten en schattingen, die in lijn zijn met internationale richtlijnen, om de Nederlandse economie te beschrijven.

De bronnen die gebruikt zijn om de schattingen te maken voor de illegale economie in het revisiejaar zijn niet geschikt om jaarlijks statistieken mee te maken. Desondanks moeten er wel jaarlijks ramingen worden gemaakt. Door het revisiejaar met de uitgebreide schatting als uitgangspunt te nemen, kan op bepaalde plekken een groei worden geschat. Omdat de berekening een sluitend geheel moet zijn, kan de groei van de productie worden bepaald aan de hand van indicatoren die de groei van de consumptie, invoer en uitvoer bepalen.

Literatuur

Baarsma e.a. 2022

B. Baarsma e.a., *Drugs de baas*, DenkWerk 2022.

EMCDDA 2022

EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction), *Prevalence of drug use*, 2022, www.euda.europa.eu/data/stats2024/gps_en.

Hooijmaaijers & Ijmker 2024

S. Hooijmaaijers & S. Ijmker, *De raming van illegale activiteiten in de nationale rekeningen*, CBS 2024, www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2024/de-raming-van-illegale-activiteiten-in-de-nationale-rekeningen.

Politie 2021

Politie, *ERISSP. Landelijk overzicht synthetische drugs 2020*, 2021, www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2021/maart/erissp-2020-def-1.4.pdf.

Politie 2022

Politie, *De narcostand van Nederland. Fenomeenbeeld drugs 2021*, Afdeling Analyse en Onderzoek, Dienst Landelijke Informatieorganisatie, Landelijke Eenheid 2022.

Tops e.a. 2018

P. Tops, J. van Valkenhoef, E. van der Torre & L. van Spijk, *Waar een klein land groot in kan zijn – Nederland en synthetische drugs in de afgelopen 50 jaar*, Politie-academie 2018.

Trimbos-instituut 2023

Trimbos-instituut, *Nationale Drug Monitor*, 2023, www.nationaledrugmonitor.nl/.

UNODC 2021

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), *World Drug Report – COVID-19 and drugs: impact and outlook*, 2021, www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_5.pdf.

UNODC 2022a

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), *World Drug Report – drug market trends: cocaine, amphetamine-type stimulants*, 2022, www.unodc.org/res/wdr2022/MS/WDR22_Booklet_4.pdf.

UNODC 2022b

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), *Retail and wholesale drug prices*, 2022, <https://dataunodc.un.org/dp-drug-prices>.

Van Valkenhoef e.a. 2020

J. van Valkenhoef, P. Tops & N. Rombouts, *Omvangschattingen van synthetische drugsproductie in Nederland – commentaren, problemen en perspectieven*, Politieacademie 2020.